

nem, hogy napjainkban több információs inger befogadásával kell megküzdeni ugyanannyi idő alatt. Írásnak másik frusztráló kérdése éppen erre vonatkozik: hogy lehet, hogy a technológiai fejlődés, amelynek elvileg az a célja, hogy könnyebb, gyorsabb és hatékonyabb legyen az életünk, nem tehermentesített minket, sőt egyenesen a nyakunkba zúdította a világot?

A kizökkent idővel együtt jár, hogy a mindennapok Hamletjének szembesülnie kell azzal, hogy az időtér tengelyek különös egymásba oszcillálásával az értékes és az értéktelen is szükségképpen egymásba tűnik, és az e két pólus közötti határ végleg elmosódik. Eriksen azonban nem értke, hanem megáll a probléma katalogizálásánál, pedig olyan időben előtte alkotó szerzőkre is többször hivatkozik, akik a jelenségek gyökeréig próbáltak leásni, például Jean Baudrillard-ra vagy Paul Virilióra. E könyv ezért nem lehet más, mint figyelemfelkeltő bevezető a hasonló irányú reflexióra vágyóknak, annál is inkább, mivel Eriksen eredeti műve 2003-ban jelent meg, és azóta rengeteg minden történt. Talán éppen ez a legironikusabb a könyv kapcsán: amint megjelent, már el is évült. E jelenséggel maga a szerző is tisztában van, miközben rámutat arra, hogy az információ tengerében fuldokolva minden újabb és újabb keletkező információ a vertikális felhalmozódás áldozatává válik.

Valahogy így lesz egy, a jelenkort vizsgáló könyv végsősoron olyanná, mint a tegnapi hírlap.

ZSOLNAI GYÖRGY

(Fordította Vaskó Ildikó,
L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2009,
242 oldal, 2200 Ft)

**KOLLÁR JÓZSEF –
KOLLÁRNÉ DÉRI KRISZTINA:**
Vízen járni
A válságkezelés filozófiája

Vajon mi nehezebb: vízen járni vagy a hétköznapi ember számára érthetővé, mi több, hasznosíthatóvá tenni a kortárs filozófia elméleteit? Kollár József és Kollárné Déri Krisztina szerint ha nagyon akarjuk, egyik sem lehetetlen. Míg a nagyközönséghez eljutó bölcséleti-életvezetési irodalom alapját többnyire a keleti filozófiák biztosítják (rosszabb esetben ezek felhígított keveréke), addig a kötet szerzőpárosa a nyugati, „akadémikus” filozófia nagy címleteit kísérli meg a gyakorlat aprópénzére váltani.

E kísérlet kereteit a vállalati szférában járatosabbak számára ismerős *coaching* gyakorlata biztosítja. A coach afféle lelki vezetőként vagy még inkább mentális személyi edzőként egyénre szabott tanácsadással szolgál, elsősorban válsághelyzetekben. A coaching a pszichológiához

hasonlóan lélektani alapokra épül, de két vonatkozásban is különbözik attól: egyfelől mentálisan egészséges emberekkel foglalkozik, másfelől nem a múlt traumáinak feldolgozására, hanem a jövő alakítására szolgál.

„»Minden lehetséges«, mondja a művész, de »nem minden megvalósítható«, válaszolja a mérnök” – olvashatjuk egy helyen a könyvben. A coach munkája ebben az értelemben a művész és a mérnök területének határmezsgyéjén helyezkedik el. *A vízen járni*, címének megfelelően, inkább a „művészi” megközelítést részesíti előnyben; nem véletlen, hogy a könyv egyik kulcsfogalma a közgazdász Joseph Schumpertertől kölcsönzött *kreatív destrukció*. A szerzők által kidolgozott ontológiai coaching (avagy Massachusetts-módszer) célja a hozzájuk fordulók nyelvhasználatában, gondolkodásmódjában tetten érhető rejtett filozófiai előfeltevések feltérképezése, és amennyiben ezek szűkítik az egyén döntési és cselekvési lehetőségeit, újabbakkal való helyettesítése. Ez persze nem rombolást jelent, hanem (újja)alkotást: olyan új önleírások felkínálását a kliens számára, amelyek gyökereken más szemszögből láttatják vele saját helyzetét.

E leírások kézenfekvő forrása a filozófia, illetve az emberi megismerést újszerű, interdiszciplináris módon vizsgáló kognitív tudomány. A fent körvonalazott megközelítés a pragmatizmus néven ismert, gyakorlat- és jövőorientált irányzattal is közeli rokonságot mutat. De a szerzők szerint az emberi élethelyzetek

hasonlóképpen megvilágító erejű értelmezésével szolgálhat a művészet is, különösen az olyan regények, mint Proust *Az eltűnt idő nyomában* című műve (az esztétikai önkiteljesítés példaként) vagy Jaroslav Hašek *Svejkje* (válaszként az abszurditásig túlszabályozott és bürokratizált társadalmi

situációkra). A *Vízen járni* emellett bőségesen merít napjaink populáris kultúrájából is; itt elég csupán a problémamegoldás Tarantino-féle modelljére utalni.

Ennyiféle különböző szöveg és elmélet együttes használata igen heterogén (más szemszögből: határsértő) művet eredményez. Ez nem jelent meglepetést azok számára, akik már ismerik Kollár József hasonló szellemben született, sajnálatosan csekély kritikai visszhangot kapott kitérő művészetfilozófiai könyvét, a *Hattyú a komputer vizé*nt. Ez az írásmód sokat követel az olvasótól (szó sincs tehát a filozófia popularizálás-

ról), a jelen kötet azonban, koncepciójából adódóan, amúgy is a coaching gyakorlati folyamatában válik teljessé. Ettől persze még önálló filozófiai értekezésként is olvasható, amelynek talán legfőbb tétje a szabadság kérdése. A szerzők értelmezése szerint a szabadság nem a determináció hiánya, hanem ráébredés azokra a tényezőkre, amelyek emberi létezésünket determinálják. Így nyílnak esélyünk arra, hogy túléljünk saját korlátainkon, vagyis (metaforikus értelemben) képesek legyünk akár a vízen járni.

PÁPAY GYÖRGY

(*Mentofaktúra Kiadó, Budapest, 2010,*
236 oldal, ármegejelölés nélkül)

KENDE B. HANNA:
A kismemizett férfinem
Az ősanayaistennőktől
a mesterséges anyamébig

Kende B. Hanna könyve az európai kultúra kialakulását egy igen sajátos pszichoanalitikus nézőpontból tekinti át, melynek alapja a freudi péniszirigységgel szemben megfogalmazott *uteruszirigység*. Az uteruszirigység az a komplexus, amelyet minden férfi tudat alatt érez és elfojt, amiért nem szülhet gyereket. A könyv alaptézise szerint ennek kompenzálására hozták létre a fér-

fiak a civilizáció megannyi vívmányát a piramisoktól a genetika modern tudományáig. Bár első hallásra a fogalom kissé erőltetettnek, néhan bizarrnak tűnhet, a szerző gondosan összeválogatott régészeti, mitológiai és pszichológiai ismeretekkel támasztja alá érvelését.

Kende kiindulópontja az a biológiai tény, hogy a fajfenntartás szempontjából a két nem szerepe aszimmetrikus: az evolúció időskáláján tekintve a hímnemű egyedek léte viszonylag új keletű „eszköz” a jobb genetikai keveredés elérésére, és szerepük az utódok létrehozásában legtöbbször csak a nemzés aktusára korlátozódik. Ezt az aszimmetriát tükrözi az őskori társadalmak feltételezett matriarchális berendezkedése, és ugyancsak innen ered az anyaság mint termékenység őskori szakralitása. Bár a régészet tudománya még nem ismerte el egyhangúan, a fennmaradt számos nőalakot ábrázoló szobrocscsa mégis valószínűvé teszi egy őskori termékenységisten-nő tiszteletét. Ezt váltja föl a patriarchális uralom elérkezésével a sajátos női biológiai funkciók, azaz a menstruáció és a terhesség/szülés tabusítása.

A női princípiumnak ezt a fokozatos kiszorítását a hatalomból a szerző a görög mítoszok különböző változatainak összehasonlításával illusztrálja. Ezekben a változatokban az eredeti khtonikus női istenalakok szerepét fokozatosan veszik át a görög panteon ma is jól ismert férfi-